

De markt van welzijn en geluk

‘De markt van welzijn en geluk’ is de titel van een boek dat filosoof Hans Achterhuis in 1979 schreef. Het was een aanklacht op de verzorgingsstaat. Samengevat stelt hij dat eenmaal gevormde instituten kunstmatig een vraag creëren om hun bestaansrecht te rechtvaardigen. Als institutionele invulling eenmaal ‘regel’ is geworden, is er minder ruimte voor ‘zelf doen’ of ‘met elkaar doen’. Het overheidsbeleid is nu gericht op een beweging de andere kant op: minder aanbod vanuit de instituties en burgers worden aangesproken op zelfredzaamheid. Dat geldt niet alleen niet alleen voor welzijn en geluk, maar ook voor onderwijs, opvang, zorg en andere zaken.

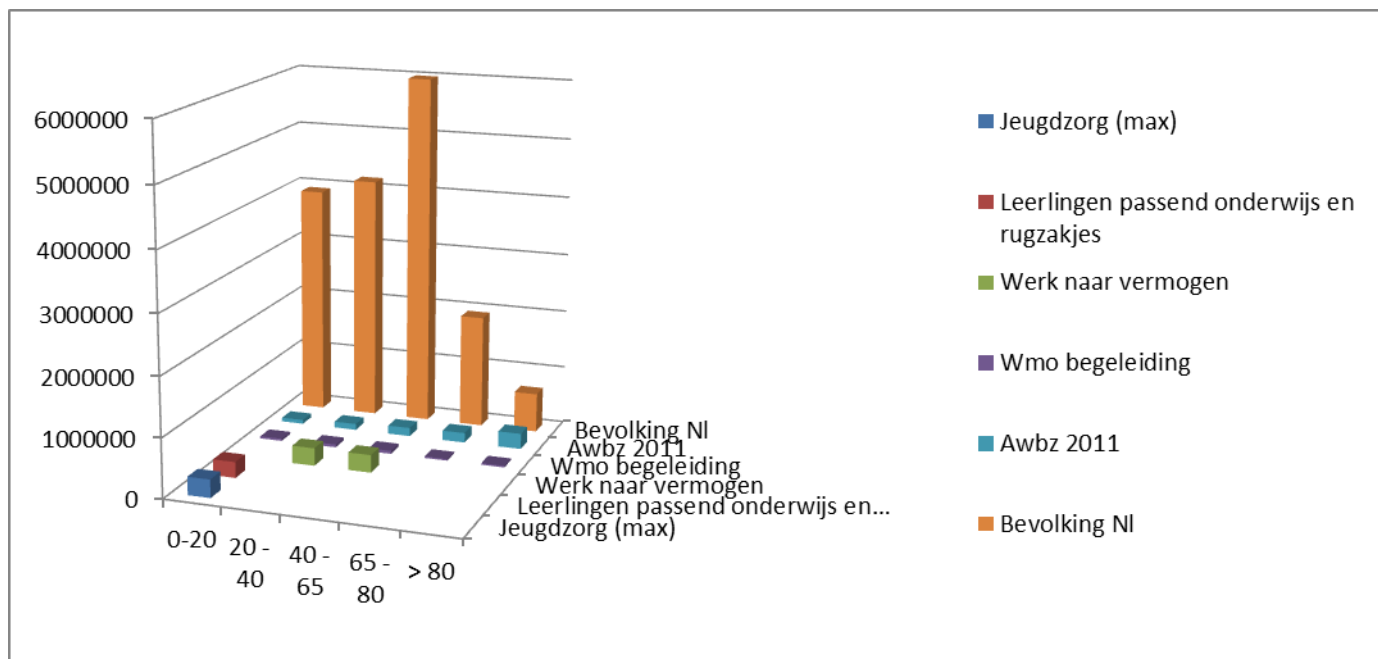
Minder overheid, meer burger

Vanaf 2013 treedt een aantal nieuwe wetten in werking op het gebied van passend onderwijs, jeugdzorg, werk en inkomen, zorg en begeleiding. Deze wetten gaan allemaal uit van: minder overheid, meer burger. Daarnaast wordt door het rijk een bezuiniging doorgevoerd. Meer dan in de afgelopen jaren wordt een beroep gedaan op de zelfredzaamheid van de burger. Gemeenschapsgeld wordt pas aangesproken wanneer burgers het zelf niet redden. Wat resteert, komt op de ‘vrije’ markt.

In cijfers

Om een beeld te geven van de nieuwe markt heeft Bouwstenen voor Sociaal wat cijfers verzameld rond onderwerpen die in de discussies over de nieuwe regels regelmatig naar boven komen. De cijfers gaan over burgers in Nederland. Ze gaan niet over geld en ze gaan niet over rollen. De uitdaging voor de komende tijd is slim met geld en rollen om te gaan.

Tabel nieuwe regels en aantal betrokkenen naar leeftijdscategorie

Burgers algemeen

- In 2011 telde Nederland ruim 16,6 miljoen burgers (bron: CBS).
- Tussen nu en 2038 groeit Nederland van 16,6 miljoen naar 17,5 miljoen inwoners. Daarna zal de bevolking geleidelijk krimpen. In een groeiend aantal regio's loopt de bevolking nu al terug, vooral in Zuid-Limburg, Noordoost-Groningen en delen van Zeeland. De komende jaren krijgen meer dan 200 van de 415 gemeenten hiermee te maken.
- Het aantal 65-plussers stijgt van 2,6 miljoen in 2011 naar 4,6 miljoen in 2039. In de eerste jaren speelt dit vooral in de groep van 65-79 jaar. Vanaf 2025 groeit ook de groep 80-plussers (bron: nationaal Kompas Volksgezondheid). Anderzijds zijn senioren vitaler en wordt de AOW-leeftijd verhoogd.
- De samenleving is ingewikkeld geworden (internet, pincodes, communiceren met instanties). Een grote groep burgers heeft te weinig aangeboren of aangeleerde vaardigheden om zich zelfstandig te redden in de maatschappij. 15% van de Nederlanders heeft een IQ lager dan 85. Ook boven die grens hebben veel Nederlanders moeite zich staande te houden (bron: Onder het mom van zelfredzaamheid, Piet-Hein Peeters en Cindy Cloin, januari 2012).
- Ongeveer 58% van de Nederlanders is 'groepsgericht'. 28% is vooral gericht op de eigen groep van familie, kerk en afkomst. 30% staat ook open voor mensen uit andere groepen. Ongeveer 42% van de Nederlanders heeft een meer individualistische levensstijl, gericht op individuele ontwikkeling en ontplooiing (meer op afstand van familie, buurt en met persoonlijke ambitie of behoefte aan vrijheid) (bron: SmartAgent).

Onderwijs, passend onderwijs en jeugdzorg

- Door een daling van het geboortecijfer zal het totaal aantal leerlingen in Nederland dalen met ongeveer 8%, met grote verschillen per regio.
- Rond 2027 zijn er ruim 700 basisscholen minder nodig dan nu (bron: Besturenraad Eerste Hulp bij Krimp, maart 2011).
- Passend onderwijs:
 - 44.000 kinderen zitten in het speciaal basisonderwijs
 - 125.000 kinderen zitten in het voortgezet onderwijs, onderdelen leerwegondersteunend of praktijkonderwijs
 - 34.000 kinderen zitten in het cluster speciaal basisonderwijs
 - 31.000 zitten in cluster speciaal voortgezet onderwijs
 - In totaal gaat het om 234.000 kinderen. (bron: Algemene Rekenkamer 2010)

Niet meegerekend met deze zogeheten 'gewogen leerling' voor de schoolgrootte, zijn 'zorgleerlingen met rugzakje'. Daarvan zitten 19.000 kinderen in het basisonderwijs en 17.000 in het voortgezet onderwijs. Worden deze zorgleerlingen meegeteld, dan is het totale aantal 270.000 kinderen.

- Omdat niet alle zorgleerlingen een indicatie hebben, schat de Onderwijsinspectie het aantal zorgleerlingen in het basisonderwijs hoger in dan de Algemene Rekenkamer (bron: TK 32 338).
- Ambulante jeugdzorg:
 - Het aantal kinderen dat in 2009 is geaccepteerd voor BJZ toeleiding hulp, is 63.810
 - Ambulante jeugdhulp: 48.254
 - Ambulante zorg jeugd-ggz: 256.618.

In totaal gaat het om maximaal 304.872 kinderen ambulante jeugdzorg. Jeugdigen geteld in de ene deelsector kunnen ook voorkomen in de andere deelsector. Optellen van de beschikbare cijfers heeft daarom geen zin (bron: Yperen, Van Woudenberg. Werk in uitvoering. Bouwen aan het nieuwe jeugdstelsel, 2011 www.nji.nl)

- Jeugdzorg:
 - ambulante jeugdzorg: 54.000
 - open residentiële zorg: 12.000

- pleegzorg: 20.000 kinderen
- gesloten jeugdzorg: 3.000
- Jeugd-ggz: 147.000
- Jeugd LVG: 13.000
- Crisishulp: 9.000.
- Jeugd reclassering: 11.000.
- Jeugdbescherming: 38.000.

In totaal gaat het om maximaal 307.000 kinderen (bron: Andersson Elffers Felix, september 2011).

Werk en inkomen

- De meeste werknemers zijn tevreden met het aantal uren aan dienstverband. Ruim een kwart zou liever minder uren willen werken. Het meest tevreden zijn werknemers met een deeltijd baan tussen de twee en vier dagen per week. Opvallend is dat de hoeveelheid tijd die besteed wordt aan huishouden en zorg geen grote rol blijkt te spelen bij de besluitvorming om meer of minder te gaan werken (bron: CBS).
- 3,5 miljoen mensen geven mantelzorg.
- Nederlanders doen meer aan vrijwilligerswerk dan andere Europeanen (bron: SCP).
- Bijna de helft van de Nederlandse werknemers heeft last van stress. Daarvan ondervindt 39 % meer stress door de groeiende focus op winstgevendheid tijdens de crisis (bron: Regus Business Tracker).
- In 2010 bedroeg het gemiddelde besteedbaar inkomen van een Nederlands huishouden € 33.200. Het inkomen van een (echt)paar waarvan beide partners 65 jaar of ouder waren, bedroeg € 32.200 (bron: CBS StatLine).
- Aantal burgers dat valt onder de Wet werk en bijstand is 300.000. Sociale Werkvoorziening telt 100.000 burgers. Hiervoor is een wachtlijst van 25.000. Het aantal burgers in de Wajong is 200.000.
- In 2010 ontvingen 1,1 miljoen huishoudens huurtoeslag. De toeslag komt vooral terecht bij alleenstaanden, ouderen, eenoudergezinnen en burgers met een uitkering. Huurders met een bijstandsuitkering ontvangen veruit het vaakst huurtoeslag. Huurtoeslagontvangers bevinden zich dikwijls in grote steden (bron: CBS).

Zorg en begeleiding

- Op 1 juli 2010 hadden 720.680 mensen recht op Awbz-zorg. Op 1 juli 2011 waren dat 748.425 burgers (bron: basisrapportage ClZ).
- Van de ouderen heeft circa 67% een chronische aandoening. Veel ouderen hebben een beperking. Zo heeft 30% een mobiliteitsbeperking. 17% is beperkt op het gebied van algemene dagelijkse levensactiviteiten (ADL). Daarnaast heeft 39% een beperking op het gebied van huishoudelijke levensactiviteiten (HDL). Met het stijgend aantal 65-plussers neemt het aantal potentiële zorgvragers sterk toe.
- In 2030 leiden circa 320.000 burgers aan een vorm van dementie, is de verwachting. Ten opzicht van 2010 is dat een toename met meer dan de helft (bron: Nationaal Kompas Volksgezondheid).
- Wet maatschappelijke ondersteuning? >65 pg en som 41.000.
 - Volwassenen GGZ: 55.000
 - VG jeugd en volwassenen: 50.000
 - Visueel jeugd en volwassenen: 4.600
 - Lichamelijk gehandicapt: 25.000
 - Jeugd en opvang: 16.000
- Met de nieuwe regels worden 200.000 burgers met Awbz-begeleiding overgeheveld naar de Wmo. Van deze burgers is de grondslag van hun huidige indicatie in de AWBZ als volgt verdeeld:
 - somatisch 33.000
 - psychogeriatrisch 15.000
 - psychiatrische stoornis 71.000
 - verstandelijke handicap 63.000

- lichamelijke handicap 18.000
- zintuiglijke handicap 5.000.

Daar moeten nog 30.000 jeugdigen bij worden opgeteld (bron: VNG).

Maatschappelijk Vastgoed

- Het totale oppervlak maatschappelijk vastgoed in Nederland beslaat 83,5 miljoen m². Dat is meer dan alle Nederlandse kantoren en winkels bij elkaar. Ongeveer 70% heeft een onderwijs- en zorgfunctie (bron: Bouwstenen voor Sociaal: cijfers maatschappelijk vastgoed 2011).